

dossier

La força de la imatgeria festiva

L'empenta de la cultura popular als carrers

Text > SÒNIA TUBERT, periodista i coordinadora del dossier

Gegants, capgrossos i bèsties diverses surten al carrer a les festes majors per entretenir els més menuts, i als correfocs per fer córrer i tremolar joves i no tan joves. I en moltes d'aquestes trobades tot plegat serveix també per cohesionar els veïns d'un barri, d'un poble o d'un territori en concret al voltant d'una o de diverses figures que han estat en l'imaginari col·lectiu del grup des de fa dècades o bé que hi acaben d'arribar per quedar-s'hi. En aquest dossier oferim diferents visions del bestiari festiu, des de les més tradicionals, d'historiadors i estudiosos, fins a les que ens acosten al dia a dia del món de la cultura popular a través de periodistes i membres de les colles mateixes.

La imatgeria festiva té un origen incert, però molt probablement, com s'explica en aquest dossier, gegants i bestiari festiu formaven part d'antics rituals teatralitzats lligats a la mitologia i a creences que es transmetien de generació en generació. Els primers

documents que ens parlen d'aquestes figures són de l'edat mitjana. L'Església, com feia amb molts altres aspectes de la vida quotidiana i les tradicions, va cristianitzar els gegants i les bèsties festives que formaven part de les creences de molts pobles i els va incorporar a la processó de Corpus perquè transmetessin la història sagrada a la població. Amb el pas dels anys i dels segles, aquestes figures s'utilitzaven també en altres celebracions, per exemple per commemorar fets polítics o participar en esdeveniments civils, com ara festes majors o el carnestoltes.

Un punt d'inflexió molt important en la recuperació i posada al dia de la imatgeria festiva el trobem al segle xx, amb l'acabament de la dictadura franquista. La confluència de dos factors destacats, com la recuperació de símbols de la cultura catalana (no només gegants, sinó també castells, balls de bastons o trabucaires, entre d'altres) i la recuperació del carrer com a espai lúdic, van fer possible un fenomen que, amb

alts i baixos, avui en dia encara dura. S'han rehabilitat bestiaris considerats tradicionals i s'han creat noves figures, i actualment podem dir que arreu de Catalunya hi ha 4.500 gegants, 15.000 capgrossos i 1.500 elements de bestiar.

Gegants, capgrossos i elements de bestiar tenen en comú que són carcasses portades des de dins o arrossegades per portadors, i que totes necessiten algú que en tingui cura, que vetlli perquè estiguin en bones condicions i que les arrangi quan calgui. Tant o més importants que les imatges són les persones, les que formen les colles geganteres o de diables o les que treballen en la construcció i rehabilitació de gegants, sense oblidar totes aquelles que perceben aquests elements com a part de la seva identitat territorial i cultural.

En aquest dossier hem volgut fer una repassada a tots aquests aspectes. La periodista Cristina Cantal ha parlat amb constructors de gegants, capgrossos

i bèsties, i ens explica el procés creatiu i de treball que segueixen. En algunes ocasions les imatges es dissenyen de bell nou, i en d'altres tenen al darrere un procés d'investigació històrica i una voluntat de tornar a treure al carrer elements del bestiar que havien desaparegut. És el cas que ens acosten l'historiador de l'art Guerau Palmada i l'etnopoeta Àngel Vergés. Si esmentem els dracs, de seguida ens ve al cap la importància del foc en la cultura popular, i per això dediquem també un espai a les colles de diables. L'historiador de l'art Joan Sala fa un exhaustiu inventari de la faràndula de la ciutat d'Olot que ens serveix per mostrar l'estima que els veïns d'un territori poden arribar a tenir cap als seus gegants, capgrossos i bèsties. Tots aquests elements tenen balls característics, i per això la música és part essencial de la imatgeria popular. D'aquest aspecte i de com el treballen a la colla de la Fallera Gironina ens en parla el músic Isaac Sánchez Ferrer.